

7. Ostapec' Ju. Evolucija partijnoi' systemy Ukraïny v umovah transformacii' social'nyh i politychnyh struktur / Ju. Ostapec', N. Shestak, I. Dudins'ka / Serija «Studia Regionalistica» / №9; NDI politychnoi' regionalistyky; DVNZ «Uzhgorod's'kyj nacional'nyj universytet»; Agencija doslidzhen' regional'nogo sociumu «Karpatija». – Uzhgorod: ZIPPO, 2016. – 252 s.

8. Oficijnyj sajt Central'noi' Vyborchoi' Komisii' [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.cvk.gov.ua>

9. Turovskij R. Jeletoral'noe prostranstvo Rossii: ot navjazannoï nacionalizacii k novej regionalizacii? / Turovskij R. // Politija. – 2012. – №3. – S.100–119.

10. Turovskij R. Nacionalizacija i regionalizacija partijnyh sistem: podhody k issledovaniju / R. Turovskij // Politija. – 2016. – №1. – S.162–180.

Manailo–Prykhod'ko R. Yu., PhD, student of the Department of Political Science and State Administration, Uzhhorod National University (Ukraine, Uzhhorod), pruhodkorenata@gmail.com

Characteristics of nationalization rate of Ukraine's party system according to the results of parliament elections of year 2014

In the article is being researched the rate of nationalization of the party system of Ukraine according to the results of parliament elections of year 2014. There were characterized factors, which promote/impepe nationalization of party systems. The traits of regional parties were emphasized.

The analysis of the nationalization rate of Ukraine was made based on the empirical parameters: index of nationalization of Jones–Mainwaring, index of fragmentation, indexes of effective number of parties, index of volatility of Pedersen.

There were characterized local special aspects of parliament elections of year 2014, results of voting for the main subjects of elective process in general state electoral district. The calculated index of nationalization according to the results of elections of year 2014 is 0, 76. There were made corresponding conclusions about specification of nationalization of Ukraine's party system.

Keywords: party system of Ukraine, index of party system nationalization, index of volatility of Pedersen, parliament elections of year 2014, political parties, regional parties.

* * *

УДК 321.7/321.022(477)

Манташян М. К.,
аспірант кафедри політології, Дніпровський
національний університет ім. Олеся Гончара
(Україна, Дніпро), mantamger@i.ua

ПОЛІТИЧНА СТАБІЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: ВНУТРІШНІ ТА ЗОВНІШНІ ВИКЛИКИ

Визначається зміст викликів політичної стабільності в Україні після подій Євромайдану 2013 року. Окреслено чинники діагностики перетворення викликів на реальні ризики та загрози для інституційної інфраструктури політики нових демократій. Розкрито сутність розбіжностей між зовнішніми й внутрішніми викликами політичної стабільності. Визначено специфіку внутрішніх викликів політичної системи, що зумовлена станом зовнішнього середовища політичної системи. Зазначається, що відповідність функціонування політичних інститутів очікуванням населення формує виклик легітимності, що виникає на основі особливостей політичної ідентичності трансформаційного суспільства. Розглядаються можливості й рекомендації для поведінки інститутів політичного управління в умовах зростання кількості викликів політичній стабільності та їх комбінованого впливу.

Ключові слова: внутрішні виклики, зовнішні виклики, політична стабільність, політична криза, політичні ризики й загрози, гілки влади.

Політичні перетворення останніх років в Україні засвідчили, що процес демократизації потребує постійної стимуляції, забезпечення сталого характеру, захисту від загроз та ризиків, які раніше здавалися малоймовірними.

У сучасній політичній науці явище політичної стабільності розглядається у динамічному й статичному аспектах. У першому вимірі стабільність є ознакою функціонування політичного режиму. Вона має вираз у незмінності макрополітичних параметрів, політичних еліт, параметрів політичної участі. У другому значенні політична стабільність розуміється як здатність політичних інститутів динамічно адаптуватися до зовнішніх

змін, набувати нової конфігурації, яка відповідає запитам суспільства. В сучасній Україні політична стабільність напередодні Євромайдану 2013 р. набула стагнаційного характеру. За умови поступової авторитаризації політичного режиму В. Януковича у 2010 – 2013 рр. на сучасному етапі вітчизняна політична система перебувала перед низкою викликів, які потребують ідентифікації та вироблення механізмів протидії або адаптації. У внутрішньополітичній площині – це консервація пострадянських нормативів політичної діяльності й поведінки, які унеможливають подальші демократичні перетворення та процеси євроінтеграції. До зовнішніх загроз належать спроби поставити під сумнів існування незалежної України та її політичної системи з боку іноземних держав. Обидва напрямки потребують аналізу на основі комплексної методології. Встановлення першорядних та другорядних чинників на основі значення й впливу викликів політичної стабільності є важливою передумовою прогнозування та визначення дій і заходів, які є оптимальними у існуючій ситуації.

Проблему чинників забезпечення політичної стабільності вивчали такі вітчизняні науковці, як В. Ребкало та В. Шахов [7], І. Мисик [2], С. Ростецька [8], О. Руденко [9], В. Стоцький [10]. Серед зарубіжних вчених увагу зазначеній темі надавали М. Кеннінг [11], Б. Шеперд [12]. У центрі наукових розробок перебувають визначення поняття суспільної стабільності, показник динаміки політичних конфліктів, співвідношення політичної стабільності і політичної безпеки, взаємозв'язок економічного зростання й політичної стабільності. Поряд з цим, потребує окремого дослідження ідентифікація викликів, загроз і ризиків як чинників політичної рівноваги.

Метою статті є розкриття внутрішніх та зовнішніх викликів політичній стабільності сучасної України. Завданням дослідження є встановлення інституційних засобів протидії поширенню політичної невизначеності та позасистемних акторів, які порушують політичну рівновагу.

Перетворення гіпотетичних викликів та загроз стабільності на реально діючі чинники політичного процесу пов'язане з конкретними діями політичних сил, спрямованих на зміну статус-кво. В сучасній Україні у 2014 році в чергове змінилася форма правління. Зміни, внесені до Основного закону, були спрямовані на збільшення прозорості владних рішень (передусім, з боку інституту президента). Однак, попри сподівання, парламентаризм не став чинником стабілізації через зростання суперництва між фракціями. Таким чином, був втілений вплив виклику ідеологізації політичного процесу, оскільки на сучасному етапі оптимальним для збереження стабільності було зосередження владних повноважень у консолідованому демократичному інституті президента. Як стверджують фахівці ШПЕНД імені І. Кураса, «перехід до парламентсько-президентської системи відповідно до конституційної реформи 2004 р. не розв'яже цю проблему сам по собі. Ця модель за відсутності процесуальних законів і зміни ціннісних підходів до формування і функціонування органів державної влади та їх політичної відповідальності хоча й знижує рівень суб'єктивізму у політичному процесі, проте містить значно більше ризиків для підтримки динамічної політичної стабільності, ніж конституційна

модель 1996 р., а її ефективність зумовлена тим, наскільки дієвою буде інституційна підсистема» [1, с. 4].

Внутрішні виклики політичної системи розкриваються на основі оцінки бажаного й дійсного стану політичних відносин. Екстраполяція негативного впливу імовірних подій чи збігу обставин на розвиток ситуації у середньо чи довгостроковій перспективі. Оцінка певного збігу подій як виклику означає її усвідомлення як загрози з боку учасників політичного процесу, представників політичних інститутів, політичного класу в цілому.

Зміна інституційного дизайну внаслідок революційних подій в Україні є логічним продовженням врегулювання ситуацій на основі консенсусу революційних сил. Водночас неспроможність нової системи запобігти внутрішнім викликам спричиняє втрату легітимності та зростання напруги у суспільстві. Шляхом запобігання розбалансуванню інституційної системи є консолідація демократичних парламентських сил напередодні нових парламентських і президентських виборів 2019 року. Стабілізація законодавчої гілки влади в Україні могла б сприяти її реформа у вигляді запровадження бікамералізму з метою зниження ваги нижньої палати й значення її рішень. Як вважають вітчизняні дослідники, «засади політичних процесів, глибинні і поточні суспільні конфлікти, і особливості суспільного договору, і функціонування базових політичних інститутів, і багато іншого відображають себе через парламентаризм. Ця властивість особливо помітна в суспільствах, де відсутня політична стабільність, коли інституціоналізація парламентаризму не може бути сталою і фіксованою» [1, с. 25].

Специфіка внутрішніх викликів політичної системи в сучасній Україні зумовлена станом зовнішнього середовища політичної системи. Саме відповідність функціонування політичних інститутів очікуванням населення формує виклик легітимності, який, своєю чергою, виникає на основі особливостей політичної ідентичності трансформаційного суспільства. Можливість повного ототожнення громадян України з вітчизняною політичною системою була поставлена під сумнів конфліктом на Сході. Явище політичного абсентеїзму має місце протягом останніх виборчих кампаній в Україні та спричиняє зменшення кількості виборців, які брали участь у голосуванні. Обидва виклики на цьому етапі (1 квартал 2017 р.) не спричиняють істотного впливу на функціонування політичної системи. Однак, на наступних парламентських і президентських виборах 2019 року, за умови відсутності протидії, вказані виклики мають тенденцію до перетворення викликів на загрози. Перш за все, йдеться про критичний рівень абсентеїзму, який не дозволить визнати чергові вибори легітимними. Також за відсутності цілеспрямованих програм щодо реінтеграції населення, яке мешкає в зоні АТО та у прифронтових областях України, виникає ризик протестного або позасистемного голосування. На думку українських фахівців, «значну роль у деформаційному впливі на офіційні парламентські функції відіграють неформальні інститути українського парламентаризму – лобізм, неформальні коаліції, «коаліціادي», міжфракційні переходи, суміщення депутатського мандата і багато інших» [1, с. 52].

Виклик політичній стабільності не є загрозою, оскільки має гіпотетичний (ймовірнісний) характер.

Однак його специфіка полягає у перевірці наявного стану політичної системи, її здатності до адаптації. Якщо виклики тривалий час не ідентифікуються, їх вплив може зростати, перетворюючись на прямі чи опосередковані загрози.

Політичний розвиток України напередодні президентських виборів 2010 року став свідченням зростання виклику соціального популізму, який відстоювали політичні сили тогочасної легальної опозиції: Партії регіонів та КПУ. Попри поразку у 2006 році (дострокові вибори до Верховної Ради), ці сили вдало використали протестні настрої та розпочали діяльність із згортання демократичних реформ після перемоги В. Януковича на президентських виборах 2010 року.

Протестні настрої (у т.ч. політичний ескапізм) були і є внутрішнім викликом з початку економічної кризи 2008 року та погіршенням соціальних стандартів в Україні. Однак, правляча коаліція, президент і прем'єр-міністр не здійснили випереджувальних заходів для збереження динамічної політичної стабільності. Отже, внутрішні виклики політичній стабільності є екзогенними, вони спричиняють вплив, який змінює стан політичних інститутів та їх поведінку. На думку авторів ІПЕНД ім. І. Кураса, «система полягає саме у комплексному підході – реорганізації виконавчої влади, створенні умов для становлення нового класу державних управлінців, які зможуть бути генератором та реалізатором соціально-економічних реформ в умовах створених ними ж чітких, прозорих та стабільних правил управління» [6, с. 155].

Віднесення викликів політичній стабільності до числа внутрішніх виступає проявом реакції експертної й дослідної спільноти на появу чинників, які мають значення для системотворчих засад та особливостей політичної системи. Стабільність при цьому виступає сукупністю відносин й інституційних засад, які визначають незмінність політичних можливостей певної групи політичних акторів та відсутність істотних перспектив зміни їх становища у негативному сенсі. Як вважають вітчизняні науковці, «системи цінностей і моделей політичної поведінки почали істотно видозмінюватися у нестабільному соціальному середовищі, розмиваючи систему ідентичності. Зі змінами політичних інститутів і соціальної реальності, в попередні десятиріччя сконструйована у добровільно-примусовій формі, ідентичність помітно деформувалася, але не зникла» [6, с. 15].

Внутрішні виклики політичній стабільності в сучасній Україні, пов'язані із станом інституційної структури політичної системи. Функціонування політичних інститутів в умовах трансформацій є викликом, який пов'язаний з невідповідністю їх діяльності новим реаліям. Звідси, масштабний ризик, який може виникнути на підставі даного виклику – це незавершеність комплексних демократичних трансформацій. Владні інститути сучасної України (парламент, уряд, президент) не повною мірою відповідають орієнтирам демократичної модернізації. Протидія подібним викликам – подальші реформи парламенту у напрямку бікамералізму, звітність урядів у контексті коаліційних угод, набуття формального характеру арбітральними повноваженнями президентства. На думку авторів ІПЕНД ім. І. Кураса, «можливість використання

образів минулого у самоствердженні держави в системі міжнародних відносин та у процесах формування громадянської ідентичності як фактора внутрішньої стабільності є незаперечним фактом» [6, с. 78].

Ключове значення для оцінки внутрішніх викликів політичній системі України має стан позадержавних інститутів політики. Зокрема, політичні партії в Україні визначаються формальністю членства та дифузєю ідеологічних засад. Після 2013 року парламентськими політичними силами є переважно партії правового і правоцентричного спрямування.

Неурядові організації сучасної України характеризуються невизначеністю політичних позицій, нерегулярністю діяльності, відсутністю політичного структурування. Масові громадські рухи також відзначаються епізодичністю діяльності, яка фокусується навколо електоральних циклів. Групи інтересів характеризуються неpubлічністю діяльності та егоїстичністю цілей. Зазначене вказує на неузгодженість існуючої інституційної системи із масштабними цілями політичної модернізації. Стан інститутів за умови масштабної кризи, унеможливиле ефективну протидію зовнішнім викликам. «Відмінності у сприйнятті політики, держави та Батьківщини, історії та культури суспільства, в якому змогли виникнути сепаратизм та громадянська ворожнеча в умовах політичної нестабільності та воєнних операцій, були спричинені невизначеністю державної політики ідентичності та надто тривалому пошуку узагальненого «Іншого», «Чужого», на основі якого ці відмінності могли би бути пом'якшені», стверджують представники ШЕНД ім. І. Кураса [6, с. 89].

Послідовність перетворень, які переживає українське рішення у результаті агрегування, артикуляції та розв'язання (задоволення потреби) в сучасній Україні відзначається непослідовністю, слабкістю нормативної регламентації. Особливо наочно це демонструється на прикладі просування законопроектів у роботі Верховної Ради. Попри істотну базу потребу реформування євроінтеграційних проектів, їх висування і розгляд уповільнюються. Потребує удосконалення первинний етап демократичного формування порядку денного – масштабна дискусія у суспільстві. Українські науковці вважають, що збереження ідентифікаційних і ціннісних відмінностей донбаського соціуму не блокує потенціалу його національно-громадянського солідаризму. Понад те, сучасні катаклізми й породжені ними нові виклики державній незалежності та суспільній безпеці країни, як в Україні в цілому, так і серед мешканців Донбасу, з новою силою актуалізували зростання цього потенціалу [5, с. 39].

Співвідношення зовнішніх і внутрішніх викликів політичній стабільності в Україні набуває ключового значення у контексті формування картини пріоритетів викликів та черговості відповіді на них. Критерієм визначення зовнішнього статусу виклику політичній стабільності є його позасистемна генеза або масштабність впливу, який перетворює не лише українську політичну систему, але і низку інших (або глобальний порядок денний). До значущих зовнішніх викликів належать економічна криза у світі, пряма військова загроза з боку інших держав, дезінтеграція сприятливого середовища підтримки України на зовнішньополітичній арені, зменшення зовнішньої кредитної допомоги,

згорання інвестиційної співпраці, уповільнення темпів євроінтеграційних процесів. Вказані виклики можуть спричинити політичну нестабільність через пряме руйнування територіальної цілісності та державного механізму, уповільнення соціально-економічного розвитку й зниження соціальних стандартів, усунути підтримку демократичної політичної модернізації та формування консолідованої демократії. Як вважають вітчизняні експерти, «українська влада наразі не реагує на потенційні виклики, що містять у собі ідеологія провідників «Азову» [5, с. 75].

Політичні перетворення в Україні після лютого 2014 року засвідчили глибокий взаємозв'язок між зовнішніми і внутрішніми викликами політичної системи. Всі риси вітчизняної політичної системи, які формують підґрунтя для політичної дестабілізації, спрацювали як підсилювач зовнішніх викликів. Загроза національній політичній системі з боку агресивних дій РФ набула реальних рис через дисфункцію інститутів управління, неспроможність забезпечити дієву реакцію на територіальну дезінтеграцію. Поряд з цим, зміни у владних інститутах спричинили появу нової якості політичного процесу – адаптивність, здатність до надзвичайних дій. Висока легітимність новообраних у 2014 році парламенту й президента дозволила призупинити повну дисфункцію управління. На думку науковців НАН України, «планомірні стратегічні розрахунки російських центрів підготовки і прийняття рішень були порушені Майданом 2013 р., який щонайменше на півтора року випереджав прогнозовану нестабільність в Україні, що пов'язувалася зі спробою виборчої пролонгації президентства В. Януковича: орієнтовані на осінь-зиму 2015 р. плани довелося адаптувати і втілювати наприкінці 2013 – на початку 2014 р.» [5, с. 173].

Приклади країн сучасного ЄС дають змогу вважати, що тривале розгорання соціального популізму є чинником зростання популярності маргінальних політичних сил, які можуть здобути політичну владу (Рух 5 зірок в сучасній Італії). «Популізм – явище антисистемне. З одного боку, він стає можливим і помітним, коли функціонує система інститутів не справляється із запитами, що надходять від соціуму. З іншого, популізм сам активно атакує цю інституційну систему, посилюючи її кризу, а часом приводячи її до колапсу», вважають українські політологи [3, с. 199].

Динамічна політична стабільність, як ознака оптимального стану політико-інституційної системи забезпечується балансом внутрішніх і зовнішніх викликів, якщо інститути управління здатні оперативно оцінювати сутність та значення потенційних загроз та прогнозувати негативні сценарії. Прикладом може слугувати розпуск Верховної Ради V скликання після виборів 2006 року, коли була порушена коаліційна угода. Однак, даний випадок свідчить швидше про реактивний стиль реагування на кризи. «Відповіді на сучасні виклики, які постали перед владою, – це збереження стабільності і міжнародної згоди, протистояння спробам розколоти країну за ідеологічними ознаками, відмежування від націоналістичних процесів, безвідкладне вирішення питань внутрішньої і зовнішньої політики як необхідних передумов утвердження України як єдиної суверенної держави», стверджують вітчизняні фахівці [4, с. 13].

Комплексна дестабілізація політичної системи можлива за умови зовнішнього стабільного стану та відсутності однозначних проявів зовнішніх і внутрішніх викликів. Накопичення внутрішньосистемної напруги відбувається через неможливість забезпечити широкий спектр соціальних запитів в умовах обмежених можливостей економіки. Навіть такі країни як сучасна Німеччина перебувають у фокусі впливу викликів дестабілізації. Як вважають фахівці НАН України, «в умовах глобалізації ФРН відчуває серйозні економічні виклики, пов'язані з низькими темпами зростання ВВП і великим тягарем здійснення щедрих соціальних програм. Зокрема, кожний іммігрант щомісячно отримує близько 400 євро, забезпечується місцем проживання, освіти, медичного обслуговування, поки не отримає роботи» [4, с. 411].

Особливим виміром співвідношення зовнішніх і внутрішніх викликів політичній стабільності є сфера міжетнічних відносин. Поліетнічні держави перебувають під впливом імовірності зростання внутрішньої конфліктності на ціннісній, або конфесійній основі. Досвід України свідчить, що потенційні протиріччя у відносинах між етнічними групами можуть цілеспрямовано стимулюватися з боку зовнішніх акторів. Прикладом є спроби активізувати рух політичного русинизму у Закарпатській області. Федеративний державний устрій, як демонструє світовий досвід, не гарантує від масштабної кризи. Згідно з оцінками ІПЕНД ім. І. Ф. Кураса, «головний виклик швейцарському федералізму полягає в мультикультуралізмі нації, який склався не внаслідок імміграції громадян, як, наприклад, у США, Канаді або Австралії, а навпаки, сягає своїм корінням у вікову історію спільнот, які споконвічно жили в Швейцарії» [4, с. 460–461].

Комплекс зовнішніх і внутрішніх викликів політичній стабільності є специфічним для кожної країни. Що більш розвиненими є інститути демократії та більш прозорим процес урядування й політичного представництва, то більш імовірними є своєчасна реакція на різні типи викликів політичної стабільності. Сучасна Україна потребує укладання пакту внутрішньополітичної стабільності з метою припинення радикалізації вимог політичних акторів до моменту завершення конфлікту на Сході.

Політична трансформація України як європейської демократичної держави є можливою за умови вироблення національної моделі забезпечення стабільності політичної системи. Вона може враховувати як внутрішні, так і зовнішні виклики, своєчасно виробляти засоби протидії, прогнозувати розвиток обстановки. Особливістю таких дій має бути уникнення адміністративних та директивних сценаріїв. Кінцевим результатом є політико-інституційна конфігурація, здатна не лише гнучко реагувати на появу загроз, але й запобігати їх появі на основі компенсаторних механізмів.

Ключовими внутрішньосистемними викликами політичній стабільності сучасної України є брак консолідації політичного класу, відсутність механізмів публічного відстоювання політичних інтересів, криза пострадянської політичної ідентичності громадян, дисфункційність інститутів громадського контролю та участі. Вказані виклики знищують стійкість демократичних перетворень, створюють умови для консер-

вування стану електоральної (формальної) демократії, перешкоджають їх переходу до фази консолідації.

Перспективними напрямками подальшої розробки теми, порушеної у даній статті є встановлення чинників стабілізації політичної ситуації на основі методик антикризового менеджменту.

Список використаних джерел

1. Інституційні зміни політичної системи сучасної України: оцінка стану та напрями оптимізації: аналітична доповідь / За ред. д. політ. н., професора Г. І. Зеленько. – К.: ІПЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2014. – 164 с.
2. Мисик І. Г. Вплив політичної еліти на стабілізаційні процеси в суспільстві / І. Г. Мисик // Актуальні проблеми філософії та соціології. Серія: Філософія. – 2014. – Вип. 2. – С. 43–46. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprfc_2014_2_8.
3. Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі (національна доповідь) / [Лібанова Е. М., Горбулін В. П., Пирожков С. І. та ін.], за ред. Е. М. Лібанової. – К.: НАН України, 2015.
4. Рудич Ф. М. Політична влада і опозиція в Україні: порівняльний аналіз із зарубіжними країнами / Ф. М. Рудич. – Київ: ІПЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2016. – 488 с.
5. Політичні аспекти кризи на Донбасі: діагностика стану та напрями врегулювання. Аналітична доповідь / Ред. кол. Рафальський О. О. (голова), Котигоренко В. О., Панчук М. І. – К.: ІПЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. – 268 с.
6. Політичні механізми формування громадянської ідентичності в сучасному українському суспільстві / Аналітична доповідь. – К.: ІПЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2014. – 96 с.
7. Ребало В. Політична стабільність і політична безпека: характер та механізми взаємозв'язку [Електронний ресурс] / В. Ребало, В. Шахов. – Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-3-24.pdf>.
8. Ростецька С. І. Стабільність/нестабільність політичної системи як показник динаміки політичних конфліктів / С. І. Ростецька // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер.: Політологія. – 2011. – Т. 175, Вип. 163. – С. 68–72. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdupol_2011_175_163_16
9. Руденко О. Концептуальний підхід до визначення поняття суспільної стабільності / О. Руденко // Державне управління та місцеве самоврядування: [зб. наук. пр. / редкол. С. М. Серьогін (голов. ред.) та ін.]. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2009. – Вип. 2 (2). – С. 71–80.
10. Стоцький В. В. Концептуальні основи дослідження політичної стабільності як стану демократичної політичної системи / В. В. Стоцький // Актуальні проблеми політики. – 2015. – Вип. 56. – С. 98–106. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/appol_2015_56_14
11. Canning M. Political stability is the foundation for economic growth but we'll also need Britain and Ireland's help [Електронний ресурс] / Margaret Canning. – Режим доступу: <http://www.belfasttelegraph.co.uk/business/big-interview/political-stability-is-the-foundation-for-economic-growth-but-we'll-also-need-britain-and-irelands-help-35372749.html>.
12. Shepherd B. Political Stability: Crucial for Growth? [Електронний ресурс] / Ben Shepherd. – Режим доступу: <http://www.lse.ac.uk/IDEAS/publications/reports/pdf/SU004/shepherd.pdf>.

References

1. Instytutsiyni zminy politychnoyi systemy suchasnoyi Ukrainy: otsinka stanu ta napryamy optymizatsiyi: analitychna dopovid' / Za red. d. polit. n., profesora H. I. Zelen'ko. – K.: IPiEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 2014. – 164 s.
2. Mysyk I. H. Vplyv politychnoyi elity na stabilizatsiyi protsesy v suspil'stvi / I. H. Mysyk // Aktual'ni problemy filosofiyi ta sotsiologiyi. Seriya: Filosofiya. – 2014. – Vyp. 2. – S. 43–46. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprfc_2014_2_8.
3. Polityka intehratsiyi ukraiyins'koho suspil'stva v konteksti vyklykiv ta zahroz podiy na Donbasi (natsional'na dopovid') / [Libanova E. M., Horbulin V. P., Pyrozhhov S. I. ta in.], za red. E. M. Libanovoyi. – K.: NAN Ukrainy, 2015.
4. Rudych F.M. Politychna vlada i opozytziya v Ukrainy: porivnyal'nyy analiz iz zarubizhnymy krayinamy / F. M. Rudych. – Kyiv: IPiEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 2016. – 488 s.

5. Politychni aspekty kryzy na Donbasi: diahnozyka stanu ta napryamy vrehulyuvannya. Analitychna dopovid' / Red. kol. Rafal's'kyi O. O. (holova), Kotyhorenko V. O., Panchuk M. I. – K.: IPIEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 2015. – 268 s.

6. Politychni mekhanizmy formuvannya hromadyans'koyi identychnosti v suchasnomu ukrayins'komu suspil'stvi / Analitychna dopovid'. – K.: IPIEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 2014. – 96 s.

7. Rebko V. Politychna stabil'nist' i politychna bezpeka: kharakter ta mekhanizmy vzayemozv'yazku [Elektronnyy resurs] / V. Rebko, V. Shakhov. – Rezhym dostupu: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-3-24.pdf>.

8. Rostets'ka S. I. Stabil'nist'/nestabil'nist' politychnoyi systemy yak pokaznyk dynamiky politychnykh konfliktiv / S. I. Rostets'ka // Naukovi pratsi [Chornomors'koho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly]. Ser.: Politolohiya. – 2011. – T.175, Vyp.163. – S.68–72. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdupol_2011_175_163_16

9. Rudenko O. Kontseptual'nyy pidkhd do vyznachennya ponyattya suspil'noyi stabil'nosti / O. Rudenko // Derzhavne upravlinnya ta mistseve samovryaduvannya: [zb. nauk. pr. / redkol. S. M. Ser'ohin (holov. red.) ta in.]. – Dnipropetrovs'k: DRIDU NADU, 2009. – Vyp.2 (2). – S.71–80.

10. Stots'kyi V. V. Kontseptual'ni osnovy doslidzhennya politychnoyi stabil'nosti yak stanu demokratychnoyi politychnoyi systemy / V. V. Stots'kyi // Aktual'ni problemy polityky. – 2015. – Vyp.56. – S.98–106. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/appl_2015_56_14

11. Canning M. Political stability is the foundation for economic growth but we'll also need Britain and Ireland's help [Elektronnyy resurs] / Margaret Canning. – Rezhym dostupu: <http://www.belfasttelegraph.co.uk/business/big-interview/political-stability-is-the-foundation-for-economic-growth-but-we-will-also-need-britain-and-irelands-help-35372749.html>.

12. Shepherd B. Political Stability: Crucial for Growth? [Elektronnyy resurs] / Ben Shepherd. – Rezhym dostupu: <http://www.lse.ac.uk/IDEAS/publications/reports/pdf/SU004/shepherd.pdf>.

Mantashyan M. K., postgraduate student, Political Science Department, Oles Honchar Dnipro National University (Ukraine, Dnipro), mantamger@i.ua

Political stability in Ukraine: internal and external challenges

In the article the content of the challenges of political stability in Ukraine after the events of Euromaidan in 2013 is revealed. Factors of the conversion of calls to real risks and threats to the institutional infrastructure of new democracies have been identified. The content of disagreements between external and internal challenges of political stability is revealed. The specifics of the internal challenges of the political system is determined. It is noted that the correspondence between functioning of political institutions and expectations of citizens forms a legitimacy challenge that based on the specific features of the political identity of society in transition. Development possibilities and practical recommendations for political institutions according to the growing number of challenges to political stability are examined.

Keywords: internal challenges, external challenges, political stability, political crisis, political risks and threats, branches of power.

* * *

УДК 94(477)«19»

Мороз Н. О.,
аспірантка кафедри історії
та політичної теорії юридичного факультету,
Національний гірничий університет
(Україна, Дніпро), ninamoroz86@gmail.com

СТАНОВЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА В ДУХОВНО-КУЛЬТУРНІЙ СФЕРІ ЯК ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ

Розглядається формування нормативно-правового забезпечення духовно-культурної сфери, як соціальної основи громадянського суспільства, визначаються етапи його становлення на теренах незалежної України у 1990–2010 роках. Доводиться значимість законодавчих засад для подальшого суспільного й державного розвитку країни.

Ключові слова: громадянське суспільство, інститути громадянського суспільства, засоби масової інформації, закон, держава.

Одним з провідних напрямів сучасного процесу державотворення в Україні є становлення демократичної держави і громадянського суспільства. Зміни, які відбулись з проголошенням незалежності, в усіх сферах життєдіяльності (політичній, економічній, соціальній, культурній, духовній тощо), стали чинниками для утворення нової соціальної структури, утвердженням засад захисту прав і свобод громадян, появою багатопартійності та засобів масової інформації. Ці процеси не могли проходити без нової законодавчої бази, яка б забезпечила формування нових соціальних інститутів і сприяла розвитку України як демократичної, правової держави.

Проблема формування українського законодавства та його вплив на розвиток громадянського суспільства, цікавить науковців різних суспільно-політичних дисциплін. Цій проблемі присвячені дослідження С. Телешун [16], М. Росенко [14], Д. Проценко [13], О. Михайлівська [10], О. Стороженко [15] та ін. Недостатньо вивченими залишаються питання щодо правового регулювання духовно-культурної сфери суспільства України.

Метою даної статті є аналіз розвитку українського законодавства духовно-культурної сфери, як складової частини громадянського суспільства в історичній ретроспективі.

З усією упевненістю можна констатувати, що духовна складова в житті українського суспільства, з проголошенням незалежності, була пріоритетною. Особливостями її розвитку на початку 90-х років ХХ століття стали правовий статус мови, релігійне життя, діяльність ЗМІ в руслі демократизації, інформатизації й поширення новин в середовищі українського суспільства.

У цей час вирізняється специфікою мовна політика держави. Першим кроком у цьому напрямку стала розробка проекту Закону «Про мови в Українській РСР», в обговоренні якого взяли участь десятки тисяч громадян, в тому числі активісти Товариства української мови імені Т. Шевченка, створеного на початку 1989 р. В новітній історії України Закон «Про мови в УРСР» було прийнято 28 жовтня 1989 р.

Відповідно до ст. 2 цього документу українська мова проголошувалася державною. Йшлося не про декларативні заяви, що мали місце в Конституції УРСР. Законодавець зобов'язував запровадити її в усіх сферах суспільства: дошкільному вихованні, в навчальному процесі у середніх та вищих закладах освіти, на підприємствах, в органах державного управління тощо [5]. На виконання закону Рада Міністрів розробила і прийняла спеціальну «Державну програму розвитку української мови та інших національних мов в Українській РСР на період до 2000 року».

Деякі дослідники скептично ставляться до цього документу, аргументуючи свою позицію його менш радикальним змістом, аніж того вимагала громадськість, тривалим терміном уведення в дію окремих статей (до 10 років) [3]. Вкажемо, що дієвість закону засвідчив термін його чинності, оскільки новий «мовний закон» був прийнятий лише в 2012 р. До сьогодні в нашій державі діє Закон України «Про засади державної мовної політики» від 3 липня 2012 р.

Важливим для розбудови громадянського суспільства було формування нормативно-правового поля